

Szekszárd Szent és nem szent Lászlói

Nem tudni pontosan, hogy a legendás lovagkirály mikor és hogyan lett Szekszárd védőszentje, annyi azonban bizonyos, hogy már a XVIII. század végén találkozhatunk a Béla térről a Felsővárosba vezető László utca régi megnevezésével. Helyi hagyomány szerint barátaival gyakran erre indult vadászatra az akkor még erdős, romantikus Séd-patak völgyében. Mindössze ennyi maradt meg a népi emlékezetben, de ennek valóságában nincs okunk kételkedni.

Az is biztos, hogy a király legalább évente ellátogatott az atyja, I. Béla sírját rejtő monostorba, de ennek nincs nyoma krónikáinkban. Annak már annál inkább, ami az uralkodó halála után tíz évvel történt. Fontos esemény színhelye lett az apátság épülete 1073-ban. Az itt vendégeskedő Salamon királyt e falak között uszította Géza és László herceg ellen az ármányos Vid ispán. Az apátság első embere, Vilmos, az itáliai származású apát azonban, akaratlanul bár, kihallgatta a terveket. Lovas futárt küldött a hírről Gézához, akinek a környezetében levő összeesküvők azt mondták: „Herceg urunk, ne félj, mivel az apát részeges és részegségében küldte hozzátok a hírnökét, azt sem tudja, mit beszél.” Ha meggondoljuk: az összeesküvők az életükkel játszanak, ha nem hihető érvet találnak ki, ráadásul olyasmit, amit Géza rögtön valóságnak vélhet. Ha hozzátesszük, hogy a *Képes Krónika* egyházi személyt másutt soha nem vádol részegséggel, azt az egyértelmű következtetést vonhatjuk le: Vilmos apát korának közismert borisszája volt. Ez azonban nem kisebbíti érdemeit: miután ismét meggyőződött Salamon szándékáról, „levetette rögtön szerzetesi ruháját, világi ruhába öltözött, kardot kötve lóra ült és rohanást a herceghez ment”, megmentve ezzel a monostoralapító, I. Béla fiainak életét. A történetet a krónikák és a szájhagyomány egyaránt őrizték, a Szekszárdon gyakran megforduló Vörösmarty Mihály többek között ezért is írt *Salamon* címmel drámát, benne e híres jelenettel.

A helybeli emlékezet hiánya, és éppen a legdelibb fiúról – akárcsak Arany Jánost az ősmonda elveszése –, bántotta a megyeszékhely költő szülöttét, s romantikus alkotóként gondoskodott a pótlásról. Garay János tudatában olyannyira összekapcsolódott az egykori Szent László és Szekszárd, hogy élete utolsó művét – már súlyos betegen – mintegy jelképként a védőszentről írta. A harmadik énekben ott találjuk a helység érzékletes megfestését: „A Dunának bal partján a város áll / Bortermő magas hegyek lábainál, / A Dunától félórányi járaton; / Róma birta telepéül egykoron. // Mint a gyöngysor szép leány ifju nyakán, / Áll a város a hegyláncnak derekán, / Völgye síkján a kanyargó medrű Sár / Mint a kígyó feketén s tekeregve jár.”

Ugyanitt a költő nem mulasztja el azt sem, hogy – éppen László uralkodóvá kiáltásának előzményeként – saját szótalálmányát is földézzze. „Béla temetése után is tehát / Körülülük az apátnak asztalát... [...] / Nem hiányzik asztalán a vacsora / Fűszerszáma, Szegszárdnak veres bora, / Mely sötéten, sűrűn, mint a bikavér, / A komoly kedv hangzatával összefér.” Ezután az apát kifejti, miért

jogos örökös László. „A csatában Béla Endrét megveré, / Koronáját, királyszékét elnyeré; / Így a trónus Béla király öröke – / Abba most hát joggal ülhet gyermeke.«” Erre aztán ismét előkerül a költőien megnevezett bor. „Kardomat teszem rá – mond a nyers Petur – / Hogy érsekké nem lesz a jó apátúr, / Mert okosb egy káptalannál, de azért / Ráköszöntöm ezt a sűrű *bikavért!*«”

Ennek az alapanyagát, a szőlőt, no meg a jeles nedűvel telt hordókat évről évre az egykor László és barátai járta utcán át szállították a város szívébe. Csak-hogy a patak egyre mélyült, ezért itt építették 1858-ban az első helyi kőhidat. A szemközti házban egy év múlva születik meg majd Hollós László akadémikus – aki talán keresztnevét sem véletlenül kapta! – világhírű mikológus (gombatudós), több száz gomba felfedezője. A szomszéd ifjú költője nemcsak az ő szőlőházának leégéséről írt drámájában, hanem a László hídról is.

Babits Mihály, akiről szólunk, szintén itt látta meg a napvilágot (róla majd 1945-ben nevezik el az utcát), vallomásos műveiben többször említi a hidat mint bátorságpróbái helyszínét. A *golyakalifában* például így: „Milyen boldogok voltak a többi gyerekek, akik egész délután elcsavaroghattak a patakban, gyönyörű robinzoni életet éltek. Nekem mindjárt otthon kellett lennem, mert minden kis elmaradásért kikaptam, akárhogy hazudoztam is. Most nem is mertem lemászni, csak a nagy híd széles téglapárkányán bandukoltam végig, dacolva a halálveszedelemmel, hogy belebukom a mély-mély patakba.”

Képzeljük el játszótársának a későbbi első magyar professzornőt, Dienes Valériát, aki két házzal feljebb született. Más híressége is akadt azonban a László utcának, itt működött Lengyel Pál nyomdász és jeles eszperantista világhírű nyomdája, amelyben az eszperantó világlapját, a *Lingvo Internaciát* készítették fél évtizedig a XX. század elején.

Az utca végén néhány pince emlékeztet arra, hogy a XVIII. század végén a Kadarka utcától idáig mérték ki bortárolóknak a régi kálvinista temető helyét. A közeli Kálvin téren is lakott egy híressé vált László, aki Mészöly Miklós barátja volt: az egykori Kótai-házban szívesen borozgatott gimnazista korában tanárával, Hencze Bélával meg vele. Az 1977-ben született, *Szárnyas lovak* című novella állít neki jelképes emléket.

De hogyan, hiszen abban a történetben egy mustgáztól meghalt, összeölelkezve maradt szerelmespárt találnak egy szüretelőkád alján? Ehhez tudnunk kell, hogy Mészöly egyik legjobb barátja volt a nálánál kilenc évvel fiatalabb Töttös László, aki a legkülönösebben fejezte be a pécsi egyetemet: rádólt a nyolcmázsás vaskapu. Az értelmetlen halál után az író barát látszólag már nem tehet semmit érte, és így gyászát sem tudja megélni. Ezért ajándékozza meg életéhez méltó, szerelmeshez, fiatalemberhez illő romantikus halállal, s még valakivel, a nővel, aki vele hal. Az olvasó gyanútlanul fogadja el – s talán kitűnő névleleménynek gondolja – már az első mondatban: „Tikos Rákhel mondta egyszer a hajnalra, hogy »megjöttek a szárnyas lovak« – de lehet, hogy az egész csak egy álom mérgezése, a Bálint-híd csurgójánál már tegnap ott ült egy varjú.” A balladai kellékekkel előforduló név azonban nem költött, hanem nagyon is valóságos: a Tolnamegyei Hirlap 1936-ban a decsi, nagy tehetségű, 16 éves műkedvelő színésznőt riportban mutatta be.

S bármilyen furcsa is, de a szerzőnek be kell vallania: e ponton önmagához ért vissza. Teljes nevének végén ugyanis ott van a László. Ez pedig úgy történt,

hogy az őt keresztelő református lelkész a családi emlékezet szerint kissé indiszponált volt. Ezért aztán 1954-ben (föltehetően Mészöly fenti, de főleg '28-as születésű édesapám rokonára és barátjára emlékezve) hiába mondták meg neki a László nevet, az kiment a fejéből. Némi kínos csönd és bizonytalanság után a pap így szólt: – Megkeresztellek téged a... Gábor... – ekkor súgják neki: László – László névre... Így lettem én Gábor László. Öcsém pedig négy év múlva László János. Mert hát nemcsak a Szent László nevet kell őriznünk.

Töttös Gábor

Szent László Szekszárd védőszentje. Erről a helytörténész kutató szélesebb horizonttal tudósít. Helyzet-kínálta lehetőség: a város három jeles alkotójának egy-egy munkáját fogja itt most egybe szokatlanabban lapzáró rovatunk.

Töttős Gábor

Gottfried lovag három napja

Én, ki vagyok az Úrnak tökéletlen szolgálója, Péter barát, akit Balognak is hívnak, jó apáturunk, a tiszteletre méltó János kegyes rendelkezéséből, Isten nevében kezdem följegyzéseimet, minden idők jobb emlékeztérére. Monostorunk ifjú lévén, mivel a pogányok által Bikának nevezett, kegyes Béla király alapította a Krisztus születése utáni 1061. esztendőben, s tetszett neki fenntartania eme 1096. esztendeig, különösen fontosnak mutatkozott, hogy boldog emlékű uralkodónk lovagi példáját követő, istenes keresztes vitézeknek szállást és élelmet adjunk, ahogy azt előnkbe tett írásával elrendelék Kálmán királyunk. Hogy pedig ezen nevezetes esemény aprólékai közül semmi veszendőbe ne menjen, méltatlan személyemet bízta meg monostorunk apátja, ki reszkető keze miatt engem szólít éjnek idején az emlékezet szolgálatára. Nehogy valaki mégis rosszra gondoljon jámbor testvéreim rendjéből, adom nekik tudtukra, hogy cselekedetének okát könnyen megértheti, aki csak Krisztus hitében él, mivelhogy nem szülne jó vért, ha az utókor okulásául följegyeztetni kívánt elegy-belegy dolgokat éppen bal kézzel örökíttetné meg a szerető gondoskodás, ezért gyertya halovány fényénél s titokban kelletik azt pergamenre jegyezni.

Intett apáturunk körültekintő gondosságra, mert rövid lévén az emberi emlékezet, az ilyen nevezetesnek ígérkező látogatás minden morzsaléka a később bizonyosan megírandó krónikának tápláló részeivé válhatnak, vagy ha talán a fölöttünk álló másként

akarná is, buzgó fáradozásunk és jó szándékunk tanúiként szavanként álljanak. Mivel azonban az erre az esztendőre kiszámított javaink fogytában voltak, János apáturunk kirendelte a suttyó gyermekeket székhelye külső és belső szegleteibe, hogy hajtának fel s fogdosnák össze amaz istentelen és az éjszakai nyugodalmat amúgy is zavaró kóborló ebeket, mit megcselekedvén, parittyával, botokkal és hurkokkal ügybuzgón forgolódván, egész halomnyi haszontalan állatot hevertettek Mihály arkangyal ünnepeére a szentegyházunk melletti piac laposára. Bölcs apáturunk ekkor sebtiben üzent ama Borzas nevezetű jobbágyának, aki ebbéli ügyességének már számtalanszor tanújelét adta, vele az összehordott állatokat hamarást megnyúzatta, s a készséges szolgáló addig vakargatta szőrüket és bőrüket, hogy a mai napra már ismét elegendő pergamen fogadja nádtollunk fekete percegését. Igaz ugyan, hogy az ebek bőre halovány sejtésünk szerint nem a legmértőbb eszközül jelöltetett ki az oktalan lények korábbi üzekedő életmódja miatt, de ezen meg János apáturunk segített azzal, hogy külön erre a célra formulázott hatékony imájával s szentelt vizével Istennek tetsző állapotúvá fordította a Fennvaló talán jobb sorsra érdemes teremtményeinek eme különös földi maradványait.

Így esett aztán, hogy mivel pergamennek hirtelen nagy bőségében találtattunk lenni, egyben feladat lett ezek legalább egy részét mihamarabb beírni, ugyanis a jövő esztendőre, ha sok találna maradni belőle, aligha

nem kevesbítenék meg ebbéli járandóságunkat. Ez lőn oka tehát, hogy míg máskor az Úrnak oly igen tetsző szükszavúsággal örökítjük meg a bencés barátok székhelyének jelesebb eseményeit, immár ezzel a sorral is sikerrel kerüljük el az együgyűekre oly bántóan jellemző szófukarságot. Mindemellett megérzésem szerint helyesen vettem eszembe azt a fölmerülő lehetőséget is, amellyel jámbor apáturunk szándékát a lehető legjobban szolgálom, hiszen ha magam igyekezetéből kifejejtek valami csekélységet, az szinte bizonyosnak látszik, hogy ama istentelen pogány igricek, kiket aztán olykor jokulátoroknak is nevezni nem restellnek más krónikák, szóval ezek a lábön járó hírharangok együgyű dalaikban bizonyosan éppen az ilyen kifejejtett részeket énekelnek meg, az általuk hiába remélt nagyobb dicsőségben bizakodván.

Kezdődjék hát! Az egyedüli igaz keresztény Orbán pápa őszentsége, ki e néven a második a halászyúrú viselői közül, de első, kiben a Szent Sír és vidékének méltó oltalomba helyezésének magasztos gondolata megfogant, ezt szívében és fegyverében megerősített sereggel kívánta elérni. S ily módon országunkba fölkent hévvel bebocsáttatni kérte a napnyugati országok e fennkölt célra vállalkozott vitézeit, akik ezer veszedelem, ínség, meg nem értettség ördögi pillanataitól éppúgy üzetvén, mint lelkükben nehéz fogadalmat hordozván, példájaul az istenes lovagi erkölcsöknek, magukat e hatalmas próbára elszánván hozzánk érkeztek.

Adományaiiban bőkezű Urunk végtelen kegyelméből Szent Dömötör vértanú névünnepének napmelegtől áthatott előestéjén pásztorok hozták hírét az embertömeg közeledtének. Belátó apáturunk gondos tervezése

nyomán szintúgy ekkorra vártuk monostorunk szolgálónépei közül azokat a juhászokat, akik ilyenkor adnak számot egész éves fáradozásukról, behajtván rackanyájaikat a monostor sövényfala mellé. Elsőbbben mindig az északi vidékről szoktak beérkezni a számadók, mint ahogy mostan is így esett, ámde egyetlen négylábú állatot sem tereltek örökké vidám puliik. Okát kérdezvén e különös csudának, megtudta véghetetlen türelmű apáturunk, hogy a nyáj idejövet a felszéi mezőn ment veszendőbe, mivel az embertömeg nagy hirtelen körbefogta, s a rackák éktelen sivalkodásától kísérve szabályosan megküzdött a szarvaikat fegyverül használó állatokkal. Azok legyőzetvén, részint a Földvár felől Pakson és Tolnán át idedefelé közeledő, örökké éhes hadfiak táplálékaul szolgáltak hússal, részint a szeleinek erejében már meg-megmutatkozó őszi időjárás viszontagságait enyhítették az évszakok váltakozásáról talán elfeledkezett hadfiak lenge öltözete fölött.

Apáturunk méltósági jelvényül szolgáló sapkáját lassúdan levéven, megfontolt mozdulatokkal kezdé vakarni hajszaalakban ritkás ősz fejét, hiszen ezt a nyájat tervezé ő ünnepi vacsorának ama nagybendőjű, tízezer számmal sereglő hadi népségnek. Így történt, hogy későbbi napra elgondolt tervét előbbre hozatta, s megparancsolá minden épkezláb férfiúnak, hogy a telihold fényében hálót feszítve veselkedjen neki a Duna és a Sárvíz áldásos adományban bővelkedő öntéseinek, s ami rákot, kagylót, halat jó szerencséjével a köz asztalára tehet, gyűjtse mihamarabb egybe monostorunk tágas udvarán. Százak siettek az apáti áldással biztosított munkálatokra, s minekutána a kirendelt társzeke-
rek szakadatlanul öntötték pikkelyes

terhüket, még a szűkös időkben is hús vízzel enyhülést szolgáló ciszternát is megtöltötték. Serénykedő asszonyok fosztották meg csillogó pénzüktől a változatos fajtájú és méretű halakat, dobálták forró vízzel telt üstbe a csípni kész rákokat, fészítették szét a sokszor tenyéryi, főzni szánt kagylókat. Ők maguk ugyan ez utóbival nem éltek, de úgy gondolták, ez is az Úr kegyes adománya, s így étékül rendeltetett, meg aztán a közelgő siserihadnak éppen elég jó lesz.

Ezenközben megérkezett a daliás termetű, szőkén lengedező haját a simogató nappal süttető Gottfried lovag, aki Isten vidám és belátó bajnokának mutatkozott, amikor az őt megrohanó rajongó nép összefogdozta, és izzadságpatinás köpenyétől vaskesztyűs kezéig, még talán lovát sem kímélve, csókokkal hintette. Jó János apáturunk elébe sietvén átadta neki a monostor kulcsát, amit ugyan még senki soha ki nem próbált, de azért díszes mivoltánál fogva jelképnek nagyon szépen megtette. Előrelátása megóvta őt ama elhamarkodott cselekedettől, hogy a tág öblű pince kulcsát is általadja, ami a későbbiekben igen bölcs döntésnek bizonyult, lévén szüret után a hegy nemes levével megtelt hasas hordóink nagy veszedelemben. Másutt, mint hallánk, tévedésből avagy mohóságból még a káposztás hordókról is leitták a sótól átjárt vizet, sőt egyszer még – a föld termékenységének nagyobb örömeire – a mosóasszonyok lúgos hordóját is kiürítették.

Az október hónap végén szokatlanul meleg napsütés oly derúvel töltötte el a délceg lovagot, hogy már azon gondolkozott, havonta esedékes fürdését a szabad vízben ejti meg, ámde egyik föllekesült csatlósa, aki a monostorunk aljában elterülő se-

kély öntésben hasonlóval próbálkozott, kétségbeesetten rohant ura elé, mutatván ritkás páncélingét, amely – mintegy halászhálól szolgálva – piócák százait fogta ki, miközben a férgek majd félig, majd egészen megduzzadva könnyítettek a hű fegyverhordozó sűrű vérén. Gottfried úr imígyen mégis inkább úgy döntött, hogyha a szükség úgy hozza, akár Jeruzsálemig is kibírja fürdés nélkül, hiszen a Fennvaló szolgálatában ráta-padt úti por egyben védelmül is szolgálhat életlenebb kardok ellen.

Ennek okáért a keresztes hadak átszellemült vezére inkább lélekbéli felüdülést kívánt, közölvén óhaját, hogy egy gregorián énekkel kísért misét szívesen fogadna. Apáturunk ismételen megfontolva vakargatta fejét, mert jól tudta, hogy a sok évvel előbb idetévedt énekest, aki ilyesmire egyáltalán képes lett volna, annak idején a helybeli igricek véglegesen szoprán szólamra képesítették, mire az szégyenében elbujdosott; kósza hírek szerint Bakonybélben remetének állt, s ott mostanság közkedveltségnek örvend. Ezt tudván, János apátunk az egykor e szégyen elkövetésében részes igriceket maga elé állíttatta, s közölte velük: jámbor pofát vágván igyekezzenek olyan kórusénekekkel maradandóvá tenni a lovag és főbb vezérei tiszteletére tartandó misét, hogy az gyanút ne foghasson, s az ellen-szenves pillantások kereszttüzeiben ne érezze magát kényelmetlenül. Az igricek összenéztek, s azt az ajánlatot tették, hogy a Béla királyról komponált, a kegyes cél érdekében külön ez alkalomra megszelídített hosszú éneküket több részletben – a templomszolga figyelmeztető intésére – készek előadni, de azután az apátúrnak gondja legyen rája, s az évek óta elmaradt, támogatás gyanánt kezdetben adott

füstölt sonkát meg a hozzá járó hordónyi bort el ne mulassza pótlólag és visszamenőleg kiutaltatni. János apát eddig bujkáló arcidegzsábája néhány szemhunyasnyira ugyan erőt vett a derék férfiún, de nem sok idő múlva mosolyt erőltetett arcára, s mindent megígért.

Így esett aztán, hogy a magyar dalt addig még soha nem hallott lovagok, akik Európa megannyi szegletéből sereglettek szent elszánással a kereszties had zászlai alá, oly áhítattal hallgatták az isteni szolgálatot kísérő éneket, amilyet gregorián esetén semmiképpen sem remélhattünk volna. Kisebb baj csupán abból lett, hogy az egyik buzgóságában elpilledt dalia, aki cizellált kardját markolatával a föld felé állította a Géza király bűnbánatát is látott kőpadlóra, maga pedig ültéből félrecsúszván lefordult, elhamarkodottan előre élezett pengéjébe siklott, s az ádámcsutkája alatt beléje szaladt kard a hátán kijöve, köpenyét szép piros vérével elborítva, idő előtt a Szent Sír vértanújává tette őt. Apáturunk megragadván az alkalmat, felajánlotta, hogy a várhatóan hamarosan bekövetkezendő boldoggá avatásig is szívesen ad helyet a furcsa véget ért lovag földi maradványainak az egyelőre még igen bőséges számban kínálkozó díszsírhelyek egyikében, de ezt a hirtelen elhervadt ifjú barátai nem tartották helyénvalónak, még kevésbé illendőnek, ezért inkább szorosán ökörbőrbe varrva útnak indították távoli szerettei immáron hiába reménykedő körébe. Gottfried vezér ezt nem tekintette rossz előjelnek, pedig ha ezt tette volna, bizonyosan elkerülheti az idegen tájon reá még várakozó meglepő megpróbáltatásokat.

Történt pedig, amint az néhanapján megért templomi zsúfoltság esetén máskor is előadta már magát,

hogy a fehérszemélyek balról csoportosuló sokasága és a jobb oldalon szorongó hadinép férfijai a homályosabb, tömjénillatú fülkékben összeérven, az előbbieket ájtatos testtartású az utóbbiak közül a vérmesebbek kihasználván, nem elégedtek meg sóvár szemük legettetésével, hanem a gömbölyded formákról kézzelfogható bizonyítékot akartak. Asszonyaink és leányaink dicséretes többsége örvendett e baráti közeledésnek, s nem is lett volna talán semmi említendő esemény, ha a fegyveres bajnokok egyike el nem mulasztotta volna lehúzni amúgy igen míves ötvösmunkára valló, azonban mégiscsak vasból remekelt kesztyűjét, s ezt eszébe nem vévén, meglehetősen hideg alkalmatosságával a kedveskedőnek szánt alanti simogatás igen hatásosra sikeredett. S mivel ez a próbálkozás a piruló menyecskét szintoly gyorsan, mint váratlanul érte, önkéntelenül és ártatlanul felsikoltott a kezüket tízével visszakapott jövevények, a szoknyájukat hirtelen illedelmességgel lesimitó helybéliek és egyéb jámbor népek teljes megdöbbenésére. A templomszolga helyesen állapítván meg Panka asszony, hiszen így hívták ama fehércselédet, s a kutyaképű Hubert lovag rövidre sikeredett csintalankodását, két ittenit és két seregbélit magához vévén az apátúr és a vezér elé kísérlette az illetlenkedőket.

Bölcs elhatározásból azok úgy döntöttek, ki-ki ítéljen a maga embere fölött, de Gottfried lovag már jó előre János apátunk tudtára adta, hogy mivel alig akad e szerény helységben legényeinek megfelelő tanulságos szórakozás, nem lenne ellenére egy másnapi nyilvános kalodázás és megveszszőzés, már ami a helybeli asszonykát illeti. Jámbor és istenfélő apáturunk ama ellenvetésére, hogy mifelénk bi-

zony a menyecskék lenvászon ing-szoknyája alatt már közvetlenül ők maguk találhatóak, s e veszedelmes látvány esetleg fölöslegesen tüzelné fel a nagyra hivatott, messzi útra vállalkozott férfiakat, a lovag úr megjegyezte, hogy küldetésük remélhető folyamán még veszedelmesebb látványban s nagyobb csudákban is bőséggel részük lehet. Eme jó szándékú befolyás alatt apáturunk a kicsapongónak mondott fehérszemélyt a piactéren másnap felállítandó kalodára kárhoztatta, mellék-büntetésként pedig húsz vesszőcsapással óhajtotta megdorgáltatni. Erre a nagylelkű lovagvezér kijelentette, hogy a büntetés mértékében ő sem kívánna elmaradni, minek okáért rendetlenkedő lovagját istenítélettel sújtja, mégpedig a rangjához és helyzetéhez illő párviadalra szólítja föl – bármely ilyen megmérettetésre vállalkozó helybélivel szemben. Szerénységem ugyan – kellő módot választván – Gottfried lovag fülébe súgta, hogy alighanem bajos lesz ez a próba, hiszen a büntetéssel sújtandó asszonyka hitese ura az a Márton nevű kovács, akit a nép a maga száján csak Taglónak hív, mivel egy alkalommal, midőn a mézárósnak meghasadott az ökörtaglózására alkalmas szerszámja, őt hívták segítségül, ki egyetlen kalapácsütéssel végzett a meglehetősen súlyú állattal. A lovag utánozhatatlan fanyar mosolyával tudtomra adta, hogy lebecsülöm a technika jelentőségét, s ha a nevezett férfiú vállalkoznék is e vakmerő viadalra, amiben ő egy pillanattal sem hisz, érdemes lenne jó előre gondoskodnunk a környék híres javasszonyainak egyikéről-másikáról, továbbá elegendő mennyiségű timsóról és gyógyfűről a sebek beforrasztását célzandó.

Gottfried, a bölcs vezér meglepetésére, de nem a mienkre, másnap

aztán valóban megjelent a piactéren kijelölt küzdőporondon Márton, aki némi meglepődéssel nyugtázhatta, hogy a fegyvereiben bízó lovag páncélostul sem érheti el az ő bőrköténnyel kiegészített súlyát. Miután a menyecskét a környékbeli sihederek dévaj mulatozásai között kalodába zárták, és szemérmét sem fődözte egyéb, mint amit a fölöttünk valótól földi útjára kölcsönözhetett, s becsülettel kimérték a frissen vágott mogyoróvesszőkkel mind a húsz csapást, bikához hasonlatos bömböléssel megjelent Márton kovács, aki hordónyi mellét döngetve párviadalra szólította a magabízó, ám-bár ugyancsak megszeppent ifjút. Az anélkül, hogy csillogó vértzetű lováról leszállt volna, sarkantyúba kapta a paripát, s mindegyre sebesen közeledett kinyújtott dárdájával a szálfaként álló kovácsához. Jól irányzott döfésével örök idők tanúságául kívánta a pórnép tudtára adni, hogy sem vele, sem a hozzá hasonló daliákkal becsületbeli ügyekben nem ajánlatos incselkedni, ráadásul okafogyottan ujjat húzni.

A kétszemélyes ütközet, amely mindössze néhány szempillantást vett igénybe, ekkor nem várt fordulatot hozott, amit sajnálatosan sem apáturunk, sem pedig a mellette kitüntetett érdeklődését mutató Gottfried nem láthatott, hiszen az elmélázó János kezéből a földre csúszott addig ott szorongatott keresztje, amiért az előzékeny vezérrel egyszerre hajoltak le, nagyra hivatott fejüket fájdalmasan összeütvén. Ezenközben a pusztá kézzel ellenfelét bevaró kovács a felé csörömpölő ló és elszánt lovasa elől hirtelen félrelépett, a kötőféket megragadta, minek következtében a nemes lovag félkörívet leírva előbb a levegőbe emelkedett, majd a napok óta esőt remélő vastag porba hullott. Pompás ménje oly erős rántást

szenvedett, hogy a feszes zablától amúgy ép fogai párosával röpködtek ki pofájából, de ami még ennél is végzetesebb fejleménynek számított, nyakcsigolyája kiugrott, s ezután leginkább csak kellően megfözve, bőre pedig mesterien kikészítve ígérkezett hasznosnak, s így leginkább egy halom vonagló húsnak mutatkozott az ámulatba esett nagyszámú közönség előtt. A röptét időközben befejezett lovag – mert ilyen ott nem volt – fűbe nem harapott, de az áldott anyaföldből taknyával, nyálával és ajka vérével szennyezett maroknyi elegyet igyekezett éppúgy lenyelni, mint kiköpni, azonban ebben megakadályozta őt a hozzálépett kovács. Az öntudatát talán éppen visszanyerni szerencsételtett ifjú sisakját két tenyere közé fogta, és vasmarka szorításai nyomán csaknem kétdimenzióssá tette az addig pulykatojást és agarat egyaránt formázó fejet. Az időközben keresztjét áldó kezébe vevő apát és Gottfried lovag főlegyenesedve szinte egyszerre kiáltotta a maga nyelvén, hogy vissza!, de ezt már Márton kovács viszonylag későn, az ellapult lovag pedig egyáltalán nem hallotta.

Másnap a sereg, miután vendéglátóival egymást kölcsönös jó szándékukról kellően biztosították, útra kelt. Előtte, már csak apáturunk nevére való tekintettel is, számos János-áldást ittak a mesebeli bőséggel termett hegy levéből, melyet tömlőkben magukkal vittek, ha nem is a Szentföldig, de bizonyosan az egy napra járásra fekvő Bátaszék vagy a két napra elterülő Bába határáig. Az izgalmaktól megfáradt apátnak csak ekkor jutott eszébe vétkes feledékenység, hogy hiszen megmutathatta volna a monostort alapító király gondosan elrejtett sírját is, de hírvívóit ebből a célból hasztalan szalasztotta már a sereg vezérei után

helysége határába. Megígérték viszont erős fogadalommal, hogy visszafelé nem mulasztják el ama híres lovag örök nyughelyét felkeresni, hacsak időközben ők maguk nem fölözik meg annak dicsőségét, akár vértanúként, akár a Szent Sír visszahódítóiként.

Én, aki vagyok Istennek legkisebb szolgája, itten rekesztettem be a János apát rendeléséből írt kisdéd krónikámat, amelynek azonban nem mulaszthatom el további szomorú sorsát sem tudatni. Midőn a keresztesek után maradt romokat és hulladékokat napok múltán eltakarította a serénykedő sokaság, s János, jámbor apátunk gondjai szemlátomást kevesbedtek, elejébe hívatván meghallgatta följegyzéseimet. Tekintete előbb borúsra, majd komorra, utóbb elkeseredettre változott, s szigorú szóval meghagyta, hogy senkinek ezt az írást meg ne mutassam, eszem ágába se jusson abból a legcsekélyebb részt is az apátság krónikájába másolni, hanem inkább vessem a monostor palánkja mellett tátongó árok fenekére, mert soraimat, noha kétségtelenül igyekezett vezethette, úgy látszik, mégis átütötte az áldással és szentelt vízzel hasztalan szelídített istentelen életű kutyák természete. Megcselekedtem ezt, de úgy, hogy egy ászokfának szánt tölgy levágott maradékát gondos munkával üregesre vájtam, összehengerített pergamenjeimet beléjük helyezve, hasonlóan tölgyből, szoros illesztékűre faragott dugasszal elláttam, rábízván így a jövődre, hogyha megtalálja, azt cselekedjék vele, ami csak Istennek vagy neki tetsző lehet. Már csak abban reménykedem, hogy a kései unokák sietséges munkával sem szét nem zúzzák, sem porrá nem égetik ezt az én első művem, mellyel méltó emléket igyekeztem állítani jelen korunk hihetőleg legnagyobb eseményének.